

FAMILY – AN ESSENTIAL FACTOR IN THE APPEARANCE AND DEVELOPMENT OF GENDER STEREOTYPES

Claudia-Neptina MANEA, Assistant Professor, PhD, "Ovidius" University of Constanța

Abstract: Stereotypes are a natural part of life, one that assure in most cases an efficient manner for the individual to adapt to the enormous quantity of informations that blows his mind, being a positive factor in his everyday existence. Many times, however, they get to influence people's evolution in a negative manner, leading to the blocking of the native potential the individual was endowed with. The sources of these stereotypes are diverse, from the family to the school, from children's literature to the media and video games accessed by children, from the group of friends to the society as a whole. This paper aims to highlight the role of family environment in the emergence and perpetuation of these social representations, emphasizing the importance of a balanced gender education, designed to allow each individual to make the most of the qualities he was endowed with.

Keywords: family, gender stereotypes, gender education

Familia reprezintă poate cel mai reprezentativ factor în dezvoltarea ulterioară a individului, Susan A. Basow (1992) considerând părinții a constitui „cei dintâi și cei mai importanți agenți de socializare din societate” (Basow, 1992, 129), ei influențând evoluția copilului atât pe căile evidente, cât și prin modalități subtile, de esență. În conformitate cu rezultatele a numeroase studii, însăși cunoașterea sexului copilului atrage după sine atribuirea a tot felul de caracteristici de personalitate și atribute fizice chiar și atunci când acești factori nu sunt prezenți (Campenni, 1999, 121; Wood, Desamarais și Gugula, 2002, 3).

Un studiu clasic realizat de Jeffrey Rubin și colegii săi ilustrează faptul că indivizii care sunt pentru prima oară părinți își descriu copiii încă din prima zi în termeni stereotipici gen-rol. De exemplu, fiii sunt descriși de către tați ca fiind mai fermi, mai dotați, mai bine coordonați, mai alerti, mai puternici decât fiicele lor. Rezultatele sunt chiar mai uimitoare dacă luăm în considerare faptul că tații au făcut aceste afirmații la numai 24 de ore de la nașterea copiilor (Rubin *et al.*, 1974, 512). Cercetarea realizată în 1974 de Jeffrey Rubin, Frank Provenzano și Zelda Luria a evidențiat faptul că părinții americani au tendința de a-și descrie fetițele de numai trei zile ca fiind delicate, mici, fragile. În același timp, băieții de aceeași vârstă sunt descriși ca fiind puternici, fermi, mari și cu un bun spirit de observație, cu toate că între cele două categorii nu existau diferențe considerabile de greutate, mărime sau tonus muscular. În aceste condiții, dat fiind faptul că modul în care o persoană este percepută determină modalitatea de relaționare cu aceasta a celor din jur, fetele și băieții vor fi tratați în mod diferențiat, ceea ce va conduce implicit spre o dezvoltare diferită a abilităților și capacităților copiilor de sex diferit, precum și perpetuarea stereotipurilor de gen în care aceștia sunt crescuți și educați.

Copiii învață din atitudinile și comportamentele părinților lor, asimilând la rândul lor reprezentările pe care aceștia le prezintă. Un exemplu concludent în acest sens este reprezentat de experimentul în care unor copii de grădiniță le-a fost prezentat un băiețel de patru ani, alora același băiețel fiindu-le prezentat ca fetiță. După cinci minute în care s-au jucat împreună, rugați fiind să-l descrie în funcție de anumite caracteristici (mic/mare, tăcut/vorbăreț,

jucăuș/nejucăuș), cei mai mulți au descris copilul ca fiind vorbăreț și jucăuș. În plus, atunci când s-a crezut că este băiat, el a fost apreciat ca fiind „mare”, iar ca fată a fost descris ca fiind „mic” (Smith și Lloyd, 1978; Stern și Karraker, 1989, *apud* Chiru și Ciupercă, 2000, 137).

Stereotipurile își pun amprenta chiar și asupra patternului de interacțiune al părinților cu bebelușii. Ele tind astfel să organizeze și să structureze experiențele, să influențeze amintirile și percepțiile, iar uneori să distorsioneze chiar și modul în care persoanele se comportă (Kimball, 1986; Fiske și Stevens, 1993). Într-un experiment la care au participat 204 subiecți de ambele sexe, John și Sandra Condry au verificat influența sexului asupra caracteristicilor atribuite unei alte persoane. Cei doi cercetători au solicitat participanților la studiu să măsoare nivelul de răspuns emoțional al unui bebeluș la patru stimuli meniți să-i atragă atenția. Dintre aceștia, jumătate erau instruiți că ar observa un băiat, iar ceilalți că ar observa o fată. Rezultatele cercetării au indicat existența unor diferențe semnificative în funcție de sexul atribuit copilului, dar și de sexul persoanei care efectuează atribuirea și de experiența sa anterioară cu copiii. Bebelușul a fost mai degrabă considerat trist și temător de către subiecții care îl considerau a fi fetiță, decât atunci când se consideră că este vorba despre un băiat (Condry și Condry, 1976, 812), ceea ce confirmă tendința de a judeca pe baza stereotipurilor, atribuind caracteristici în consecință. În aceste condiții, copiii preiau și își însușesc toate aceste atribuiri, interiorizându-le și percependu-le drept parte componentă a propriei personalități. Cercetările demonstrează faptul că, în jurul vârstei de 3 ani, copiii sunt deja capabili să realizeze corelația dintre dimensiunea de gen și activitățile caracteristice fiecărui sex în parte, în jur de 5 ani ei fiind apti și să atribuie fiecărui sex caracteristici de personalitate specifice (Karniol și Gal-Disegni, 2009, 412). Mai mult chiar, studiile indică faptul că, la numai trei ani, copiii și-au format deja aceste stereotipuri de gen, ei fiind chiar de la această vârstă apti să identifice care dintre jucării, cofuri, jocuri și activități sunt specifice fetelor și care băieților (Edwards, Knoche și Kumru, 2001, 809). Aceiași tendință a reieșit în urma studiului realizat în 2006 de către Nelly Gregoire, Géraldine Faure, Sabine Rodier, Delphine Rossignol și Leslie Sonnier, care au analizat stereotipurile de gen prezentate de 21 de preșcolari în vârstă de 4 ani. Rezultatele cercetării au indicat cunoașterea de către copii a profesiunilor specifice reprezentanților fiecărui sex, dimensiunea de gen fiind prezentă și remarcată de către copii în perioada micii preșcolarități (Gregoire *et al.*, 2006, 22).

În alte 2 studii realizate în 1986, Judith Lyons și Lisa Serbin au investigat influențele dimensiunii de gen asupra atribuirilor realizate de 40 și respectiv 48 de adulți, asupra nivelului de agresivitate perceput într-o serie de desene ce prezentau interacțiuni între copii. Rezultatele obținute indică faptul că acestea sunt considerate a fi mai agresive atunci când subiecții considerau că ele aparțin unui băiat, decât atunci când știau că autorul lor este o fată. În același timp, participanții de ambele sexe atribuie un nivel de agresivitate mai ridicat băieților în scenele cu mai mulți participanți, în vreme ce bărbații au considerat băieții a fi mai agresivi, inclusiv în scenele în care existau doar două personaje (Lyons și Serbin, 1986, 301). Atât studiile realizate de John și Sandra Condry, cât și cele efectuate de Judith Lyons și Lisa Serbin indică o atribuire părtinitoare a caracteristicilor psihomorale în funcție de dimensiunea de gen, aceasta putând avea influențe puternice asupra modului în care persoanele interacționează cu bebelușii de sexe diferite și implicit asupra capacităților pe care copiii și le vor dezvolta cu precădere.

Cercetările realizate de Michael Lewis (1972, 95-121) sau de Eleanor Maccoby și Carol N. Jacklin (1974, 37-51) au demonstrat că în primele șase luni de viață băieții beneficiază de mai mult contact fizic (ei fiind atinși, ținuti în brațe, îngrijiți etc.), în comparație cu fetele care primesc mai multă atenție non-fizică (ele sunt privite, li se vorbește etc.). Aceste diferențe în comportament pregătesc terenul pentru formarea comportamentelor de gen-rol așteptate de la cele două categorii de copii.

Într-o cercetare realizată în 1978, Carolyn Smith și Barbara Lloyd au evidențiat faptul că același copil va beneficia de tratament diferit în condițiile în care este îmbrăcat și prezentat ca băiat sau fată. În respectivul studiu, mamele unor nou-născuți au fost filmate în timp ce se jucau cu un bebeluș de șase luni care era îmbrăcat și căruia i se atribuiseră un nume adecvat sexului, și respectiv potrivit sexului opus. Cercetările au evidențiat un tratament diferențiat în funcție de sexul atribuit copilului, alegerea jucăriilor, dar și stilul de interacțiune al acestora variind în cele două situații prezentate. Astfel, adulții au vorbit încet “fetei” de 6 luni, i-au oferit păpuși, în timp ce același copil, dar îmbrăcat ca un băiat, a fost încurajat să participe la jocuri de putere, oferindu-i-se jucării ce implicau vigozitate, precum ciocan etc. (Smith și Lloyd, 1978, 1263–1265). Într-un alt studiu efectuat în 1980, Laura S. Sidorowicz și Sparks G. Lunney au obținut rezultate asemănătoare. Cei 60 de studenți participanți la cercetare, care primiseră sarcina de a interacționa cu copii de ambele sexe, au dat dovadă de un comportament stereotip de gen-rol, jucăriile alese de aceștia respectând în cea mai mare parte reprezentările de gen existente în societate (Sidorowicz și Lunney, 1980, 67).

Studiile tind să arate că stereotipurile afectează în mai mare măsură interacțiunile părinților cu copiii de sex opus, ele fiind mai puțin pregnante în cazul relaționării cu persoane ce aparțin aceluiași grup (în acest caz, aceluiași sex). Stereotipurile cu privire la propriul sex par astfel a fi mai corecte decât cele ce vizează sexul opus, care de multe ori sunt marcate de suprageneralizări, exagerări sau evaluări inferioare (Fiske și Stevens, 1993, 173). Acest aspect poate influența în sens negativ relația părinților cu copiii de sex opus, modul în care se comportă vizavi de aceștia, putând chiar contribui la apariția unei lipse de empatie în interrelaționarea cu propriii copii, ceea ce-și va pune amprenta asupra dezvoltării afective și intelectuale a acestora. O cercetare realizată în 1983 de Margaret Ellis Snow, Carol Nagy Jacklin și Eleanor E. Maccoby, pe 107 diade tată-copil, a evidențiat faptul că, la numai 12 luni, tații diferă deja în comportamentul pe care îl manifestă față de copiii de sex diferit, iar aceștia la rândul lor diferă în modalitățile de raportare la tați. S-au remarcat diferențe atât din punct de vedere al interdicțiilor pe care tații le-au făcut copiilor, cât și din punct de vedere al spațiului personal, al schimburilor de jucării și al tipurilor de jocuri încurajate (Snow, Jacklin și Maccoby, 1983, 227). În același timp, cercetările indică faptul că cei care par să prezinte cea mai mare tendință de stereotipizare cu privire la capacitatea de exprimare emoțională sunt tot tații, care consideră fetele a fi mai expresive emoțional și mai abile în a-și exprima emoțiile decât băieții. Un studiu realizat în 1995, a relevat faptul că tații copiilor de vârsta școlii primare consideră că fetele își dezvoltă capacitățile empatice mai repede decât băieții, ele putându-și utiliza propriile resurse în a depăși emoțiile negative în mai mare măsură decât aceștia, considerându-se că băieții au nevoie de mai mult ajutor în domeniul respectiv (Hayden și Carter, 1995, *apud* Brody, 1999, 232).

Jeanne Block (1984, 13) a remarcat că tații au tendința de a considera că fetele trebuie consolodate atunci când sunt triste în mai mare măsură decât fiii lor, toate aceste atitudini

transformându-se în comportamente ale adulților față de copii, care le vor transmite acestora mesaje diferențiate de putere, educându-i în mod diferit pentru viață și sprijinindu-i în dezvoltarea unor abilități diferite, dar și blocând evoluția altora care ar putea fi utile în existența și în activitatea lor ulterioară. În condițiile în care interacțiunile taților cu copiii sunt mai scăzute decât cele ale mamelor, este de înțeles de ce tații au o mai mare tendință de stereotipizare cu privire la copiii de sex opus decât mamele, stereotipurile lor cu privire la exprimarea emoțională a fetelor devenind profeții autorealizatoare, pe care fetele le preiau și le dezvoltă.

Modul de interacțiune al părinților cu copiii, precum și jucăriile alese în acest scop, transmit acestora un mesaj clar cu privire la comportamentele adecvate genului (Caldera, Huston și O'Brien, 1989, *apud* Campenni, 1999, 121). Cu toate că nici mamele și nici tații nu interzic explicit utilizarea ce către copii a unor jucării care nu corespund reprezentărilor stereotipice de gen, în practică lucrurile stau diferit. Cercetările realizate de Jaipaul L. Roopnarine (1986, 59-68), la care au participat copii de 10, 14 și 18 luni și părinții acestora, indică faptul că, spre deosebire de mame, tații au tendința de a participa mai degrabă la jocurile în care copiii folosesc jucăriile corespunzătoare reprezentărilor stereotipice de gen (jocul fetelor cu păpușile, sau al băieților cu mașinuțele), decât la jocurile în care aceste reprezentări sunt contrazise. În același timp, studiile realizate până în acest moment arată că tații prezintă o tendință ridicată de a reacționa negativ la jocul băieților lor cu jucării atribuite în mod stereotipic fetițelor. Beverly Fagot și Richard Hagan au efectuat, în 1991, un studiu în care au urmărit să identifice diferențele în socializarea fetelor și băieților de către mame și tați. Copiii de 15-18 luni și 5 ani au fost examinați acasă, descoperindu-se diferențe în reacțiile părinților în funcție de sexul copiilor. Spre deosebire de mame, tații participanți la studiu au prezentat o tendință mai ridicată de a reacționa în mod negativ la jocul băieților cu obiecte atribuite în mod stereotip fetelor (Fagot și Hagan, 1991, 617). Dacă unei fete i se mai permite să preia din caracteristicile masculine, băieții sunt de cele mai multe ori sancționați când comportamentul lor prezintă tendințe de feminizare, considerându-se indispensabil pentru un bărbat să dea dovadă de tărie și vigurozitate. Aceste aspecte își vor pune amprenta asupra educației și dezvoltării copiilor, dar și asupra reprezentărilor pe care aceștia și le vor forma cu privire la trăsăturile psihomorale dezirabile reprezentanților fiecărui sex.

Lisa A. Serbin, Kimberly K. Powlishta și Judith Gulko au examinat, într-un studiu la care a participat un eșantion de 558 de copii, cu vârste cuprinse între 5 și 12 ani, stereotipurile specifice vârstei. Rezultatele au relevat o tendință mai pronunțată a preșcolărilor, dar și a copiilor mai mari, de a atribui aspecte stereotipice de gen în mai mare măsură fetelor, decât băieților, acestea fiind considerate a fi „blânde”, „dependente” și „inimoase” (Serbin, Powlishta și Gulko, 1993, 3), ceea ce indică o preluare și interiorizare a acestor reprezentări de gen transmise de adulți. În aceeași ordine de idei, alte studii au identificat un alt aspect interesant, și anume acela că părinții tind să solicite mai mult în primii ani de viață de la băieți decât de la fete. Aceștia sunt pedepsiți mai aspru atunci când realizează vreo greșeală (Hartley, 1974), fetele fiind însă mai impresionate de criticile părinților pe care și le asumă într-o măsură mai semnificativă (Hort, Leinbach și Fagot, 1990, 197). Atitudinile diferite ale părinților față de copii pe acest plan educă băieții spre dezvoltarea unui comportament mai competitiv și orientat spre succes, în vreme ce fetele sunt învățate că respectivele capacități nu sunt la fel de importante în evoluția lor.

Conștientizarea conținutului stereotipurilor gen-rol începe din anii preșcolari și este mai bine dezvoltată când copiii intră în clasa I (Hughes și Seta, 2003, 82), părinții fiind cei mai importanți agenți de socializare ai copiilor în formarea valorilor, credințelor și comportamentelor de gen (Heyman și Legare, 2004, 227). Jeffrey Rubin și colegii săi (1974, 512), ca și alți cercetători, au descoperit că părinții își văd copiii mai degrabă în termeni de comportament stereotipic gen-rol decât după comportamentul efectiv al acestora. Când copilul se conformează stereotipurilor (de ex. fetele își exprima emoțiile, băieții sunt agresivi), părinții iau în considerare acest comportament, în vreme ce atunci când copiii nu se conformează stereotipurilor părinții ignoră acest comportament sau îi pedepsesc (Doyle și Paludi, 1998, 113). În același timp, cu toate că părinții nu confirmă faptul că ar alege hăinuțele în funcție de sexul copilului, de cele mai multe ori copiii pot fi cu ușurință identificați după genul de hăinuțe cu care sunt îmbrăcați. Într-un studiu realizat în 1985, Madeliene Shakin, Sarah Hall Sternglanz și Debra Shakin au observat în mall-urile din suburbie un număr de 48 de bebeluși în soții de părinții lor, urmărind să remarce în ce măsură îmbrăcămintea copiilor corespunde stereotipurilor de gen. Rezultatele cercetării au indicat o conformare la reprezentările de gen, 90% dintre bebeluși purtând haine specifice sexului căruia îi aparțineau. 75% dintre fetele observate purtau culoarea roz, urmată de culoarea galben, mâneci suflecate și rochițe, în vreme ce 79% dintre băieți erau îmbrăcați în albastru și roșu. Dintre bebelușii observați, observatorii au reușit să ghicească în mod corect doar sexul copiilor a căror vestimentație corespundea reprezentărilor stereotipice, ceea ce confirmă ipoteza cercetătorilor că îmbrăcămintea reprezintă o modalitate de „etichetare” a acestora, în pofida faptului că părinții au declarat că nu folosesc dimensiunea de gen în alegerea hainelor pentru copii (Shakin, Sternglanz și Shakin, 1985, 28)

Diferențe se înregistrează și la nivelul materialelor și modelelor vestimentare specifice celor două sexe. Astfel, în vreme ce veșmintele băieților sunt rezistente, oferindu-le libertate de mișcare, cele ale fetițelor se remarcă de cele mai multe ori prin modelele mai delicate și materialele mai fine (Richardson, 1988, 429). Acest lucru întărește ideea de necesitate a unei diferențieri între comportamentul ce este de așteptat de la o fată (delicatețe, finețe etc.) și cel considerat a fi adecvat unui băiat (care beneficiază de mai multă libertate, este încurajat spre explorare și aventură, etc.). În același mod, o cercetare a camerelor destinate copiilor a indicat în cazul fetelor o preferință ridicată pentru culoarea roz, pentru păpuși și jucării ușor de manipulat, în vreme ce camerele destinate băieților erau în mare măsură de culoare albastră, pline de mașinuțe, unelte și echipament sportiv (Pomerleau, Bolduc, Malcuit, și Cossette, 1990, 359).

O altă concluzie a cercetărilor efectuate în domeniu relevă că părinții își comunică stereotipurile copiilor prin numeroase căi, una dintre cele mai importante fiind jocul (Campenni, 1999, 121). Deoarece fetele sunt percepute ca fiind mai fragile de către ambii părinții, sunt mai multe șanse ca aceștia să interacționeze și să discute mai mult cu ele, decât o fac în cazul băieților cu care tind să se joace în mod mai activ. Această modalitate diferită de a se manifesta va conduce, implicit, pe de o parte, spre dezvoltarea cu precădere a anumitor abilități specifice fiecărui sex, iar pe de alta, spre preluarea unor stereotipuri de rol pe care copiii și le vor însuși și le vor perpetua pe viitor.

Un alt factor important care influențează evoluția copilului, atitudinile și comportamentul acestuia este reprezentat de jucării, despre care mulți cercetători au arătat că au implicații importante în dezvoltarea cognitivă și socială a celor mici (Miller, 1987, 473). Astfel,

jucăriile considerate mai adecvate pentru fete sunt descrise în general ca fiind atrăgătoare, mai creative și mai ușor manipulabile. În același timp, jucăriile adresate băieților tind să fie mai competitive, agresive, bazate pe realitate și presupun o manipulare mai complexă, cele două categorii participând la crearea unor capacități diferite la copiii ce aparțin celor două sexe. În cercetarea realizată în 1999, Estelle Campenni a analizat jucăriile considerate a fi adecvate fiecărui sex de către 172 de adulți (50 de mame și 35 de tați cu vârste cuprinse între 19 și 54 de ani, precum și 50 de femei și 37 de bărbați fără copii), care au verificat oportunitatea a 206 jucării prezentate în mod aleatoriu. Rezultatele cercetării au indicat un acord semnificativ al adulților cu privire la jucăriile adecvate fiecărui sex, băieții fiind într-o măsură mai semnificativă descurajați în utilizarea jucăriilor specifice fetelor, în cazul cărora prescripțiile sunt mai puțin categorice (Campenni, 1999, 121). La o concluzie similară au ajuns și Eileene Wood, Serge Desmarais și Sara Gugula (2002). Cei trei sociologi au investigat socializarea de gen-rol ca funcție a experienței parentale în situații de joc cu jucării și ca funcție a percepțiilor de gen a jucăriilor atribuite în mod stereotip fiecărui sex, într-un studiu efectuat pe un eșantion de 24 de fete și 24 de băieți și un număr egal de adulți. În urma acestuia, ei au concluzionat că adulții tind să utilizeze jucării tradiționale atribuite băieților, în jocul cu aceștia, în cazul fetelor existând o flexibilitate mai mare. În același timp, cercetarea a identificat o tendință considerabilă a adulților de a atribui copiilor implicați trăsături de personalitate stereotipice, chiar și în situațiile în care acestea nu erau prezente (Wood, Desmarais și Gugula, 2002, 39).

Într-un studiu realizat în 1987, Martin O'Brien și Aletha C. Huston au concluzionat că jucăriile oferite copiilor le influențează dezvoltarea ulterioară. Cercetarea realizată de aceștia arată că acei copii care se joacă în mod frecvent cu păpuși învață mai ușor să vorbească decât copiii care folosesc alte jucării (O'Brien și Huston, 1987, 866-871). De asemenea, s-a constatat că sunt mult mai activi copiii care se joacă cu jucării tipice băieților. În plus, cercetările realizate de Greta Fein, David Johnson, Nancy Kolson, Linda Stork și Lisa Wasserman au concluzionat că băieții primesc mai degrabă jucării care încurajează creativitatea, pe când fetele primesc jucării pasive (Fein *et al.*, 1975, 527-528). După 2-3 ani, băieții rareori mai primesc păpuși, în vreme ce fetele continuă să primească și să le valorizeze inclusiv în perioada facultății. În același timp, cercetările sugerează că părinții încurajează activitățile specifice sexului copilului prin atribuirea de jucării potrivit sexului. Băieților li se dau mașinuțe și echipament sportiv, pe când fetelor li se oferă păpuși (Heyman și Legare, 2004, 227), iar de cele mai multe ori cataloagele prezintă băieți care se joacă cu mașini, jucării care necesită coordonare și manipulare, Lego, cuburi, în vreme ce fetițele sunt prezentate ca jucându-se cu păpuși sau obiecte casnice (jucării ce indică o mai mare implicare în activități casnice, creșterea copiilor etc.).

Ca urmare a educației parentale, copiii tind să-și însușească preferințele părinților, care se transmit transgenerațional (Robinson și Morris, 1986, 21). Studiile sugerează o preferință a băieților pentru mașinuțe, arme, vehicule, itemi spațio-temporali, în vreme ce fetițele preferă păpuși, itemi domestici și instrumente muzicale, după cum reiese din scrisorile adresate lui Moș Crăciun în numeroase studii (precum cele realizate de Bradbard, 1985, 969-970; Bradbard și Parkman, 1983, 283). În urma educației primite în familie, copiii în vârstă de numai doi ani prezintă tendința, de cele mai multe ori, de a-și alege jucăriile potrivite sexului lor (Blakemore, LaRue și Olejnik, 1979, 339-340). În plus, Judith Blakemore, într-un studiu în care a verificat aspecte referitoare la dimensiunea de gen prezente în cazul a 87 de băieți și 99 de fete cu vârste

cuprinse între 3 și 11 ani, a concluzionat că, pe măsură ce înaintează în vârstă, cunoștințele de gen ale copiilor cresc, aceștia fiind din ce în ce mai capabili să aleagă jucăriile specifice sexului (Blakemore, 2003, 411). În același timp, copiii mai mari perpetuează comportamentul în cererile pe care le fac prin scrisorile adresate lui Moș Crăciun (Richardson și Simpson, 1982, 429).

Toate aceste aspecte evidențiază diferențele apărute în educația copiilor ce aparțin celor două sexe. Prin jucăriile oferite și tipul de jocuri încurajate, copiii sunt educați de către părinți spre un anumit tip de comportament, considerat a fi adecvat genului, societății și epocii în care aceștia trăiesc. Acest tip de educație ajută copiii să se adapteze, dar le și frânează dezvoltarea pe anumite planuri, în care aceștia prezintă uneori abilități native care ar putea conduce spre o cu totul altă evoluție personală și socio-profesională.

Și în ceea ce privește exprimarea emoțională, educația primită de copii este diferențiată în funcție de apartenența la gen. Copiii sunt învățați că anumite comportamente sau trăiri sunt acceptate și perfect normale în cazul unui anumit sex, dar interzise cu desăvârșire reprezentanților sexului opus, ceea ce determină în mod evident diferențe la nivelul manifestărilor comportamentale ulterioare ale acestora. În studiul realizat în 1984, Jeanne Block a analizat răspunsurile oferite de un eșantion de părinți americani aparținând unor grupuri eterogene din punct de vedere etnic și socioeconomic. Cercetările sale au condus spre concluzia că părinții, indiferent de mediul etnic și socioeconomic de proveniență, au tendința de a-și încuraja fiii spre reprimarea exprimării emoțiilor, iar fiicele către exprimarea acestora. Astfel, mamele băieților au declarat că își învață fiii să-și controleze emoțiile permanent, în timp ce mamele fetelor nu. Atât mamele, cât și tații au declarat că își exprimă afecțiunea prin îmbrățișări, sărutări și ținut în brațe a fetelor mai mult decât a băieților, precum și că își încurajează fetele să discute despre problemele lor mai mult decât pe băieți. Cercetătoarea evidențiază și un alt aspect interesant, și anume o supra-socializare a fetelor, ale căror „rădăcini” au fost înlocuite de „aripi” pe planul evoluției sociale, metafora accentuând diferențierea pregnantă în educația de gen a apartenenților celor două sexe (Block, 1984, 135). Implicațiile cu privire la exprimarea emoțională sunt evidente. Dacă părinții consideră că fetele sunt înclinate nativ spre timiditate și pasivitate, ei vor contribui la obținerea acestor trăsături din partea copiilor lor. Într-un studiu citat de Leslie Brody (1999, 281), mamele unor copii în vârstă de 2-5 ani au răspuns diferit, conformitate fiind cu timiditatea fiilor și a fiicelor lor. Când timiditatea se manifesta în cazul băieților, mamele erau supărate și se plâneau de acest lucru, în vreme ce timiditatea fetelor primea drept răspuns atenție, grijă, ori replica conform căreia fetițele se simt mai bine acasă. Aceasta acceptare a timidității fetelor, în contrast cu cea a băieților, poate conduce spre comportamente în consecință din partea acestora (Radke-Yarrow, Richters și Wilson, 1988). De remarcat este faptul că nivelul de timiditate al acestor copii nu era diferit, deosebirea situându-se doar la nivelul atitudinii mamelor cu privire la subiect.

Aceste valori cu privire la diferențele de gen în exprimarea emoțiilor sunt în concordanță cu stereotipurile de gen-rol care afirmă că fetele își exprimă în mai mare măsură emoțiile decât băieții.

În urma unui studiu realizat în 2006, Emily W. Kane a identificat la rândul său o mai mare flexibilitate a părinților cu privire la comportamentul de gen neconcordat stereotipurilor în cazul fetelor. Aceștia au acceptat, considerând chiar a fi binevenită, neconformitatea de gen în cazul acestora, în vreme ce situația este mai complexă în cazul băieților, pentru care părinții se

străduiesc să păstreze o educație de gen în direcția respectării idealului societății (Kane, 2006, 149). Mai mult chiar, în urma unei cercetări la care au participat 75 de mame ale unor copii de clasele a VI-a și a VII-a, Christy M. Buchanan a descoperit o corelație puternică între credințele mamelor și expectanțele pe care acestea le prezintă în cazul copiilor lor (atât în sens pozitiv, cât și negativ), așteptările lor cu privire la evoluția copiilor fiind în strânsă legătură cu ceea ce considerau a fi adecvat situațiilor investigate (Buchanan, 2003, 29).

Un aspect deosebit de important este remarcat și în urma altor cercetări în care s-a descoperit faptul că stereotipurile au efecte foarte puternice nu numai asupra credințelor și comportamentelor părinților, dar și asupra celor ale copiilor. Astfel, stereotipurile de gen-rol ale părinților cu privire la abilitățile matematice și științifice au înregistrat corelații semnificative nu numai cu părerile acestora cu privire la abilitățile copiilor în domeniile respective, ci și cu credințele copiilor cu privire la propriile abilități (Eccles, Jacobs și Harold, 1990, 183). Părinții care au considerat că băieții sunt mai buni la matematică decât fetele, au fost chiar părinții băieților despre care studiile au demonstrat că se considerau într-adevăr astfel. În altă ordine de idei, chiar și băieții care nu erau foarte de buni la matematică se considerau a excela în comparație cu colegile lor, dacă părinții acestora considerau că băieții sunt mai buni decât fetele în domeniul respectiv. Acest efect se poate explica prin prisma așa-numitelor profeții auto-realizatoare, copiii care se consideră a fii buni într-un domeniu având tendința de a munci mai mult și de a face acest lucru cu mai multă plăcere, ceea ce îi determină să devină cu adevărat mai buni. La rândul lor, Ruchi Bhanot și Jasna Jovanovic (2005, 62) au descoperit, în studiul la care au participat 38 de elevi de gimnaziu și părinții acestora, că părinții tind să dea dovadă de un comportament mai intruziv în ceea ce privește realizarea temelor pentru acasă de către băieți decât de către fete, în schimb fetele tind să fie mai afectate de părerea părinților în acest domeniu decât băieții. În ceea ce privește stereotipurile părinților, cercetarea sugerează faptul că mamele sunt mai influențate de stereotipul conform căruia fetele sunt mai puțin dotate la matematică decât băieții, tații fiind mai aproape de o evaluare corectă a copiilor din acest punct de vedere.

Toate aceste studii converg spre aceeași concluzie, anume aceea că familia reprezintă o sursă extrem de importantă în socializarea de gen a copiilor, ea constituind un factor de bază în formarea stereotipurilor de gen la aceștia. În acest context, consider mediul familial a reprezenta primul cadru de educare a copiilor cu privire la dimensiunea de gen, poate cel mai important din perspectiva relațiilor emoționale existente în familia în care copilul se dezvoltă. Din aceste motive consider importantă educarea părinților în domeniul egalității de gen, pentru a putea limita, pe cât posibil, inegalitățile pe care aceștia le pot promova în mod conștient sau nu, în dezvoltarea copiilor lor. În plus, dat fiind faptul că preșcolarii și școlarii de astăzi vor deveni părinții de mâine, consider că educarea acestora în domeniul egalității de gen reprezintă, dincolo de o modalitate pertinentă de valorificare a potențialului propriu, o cale de a determina promovarea unor concepții cât mai puțin stereotipice în societatea viitoare, contribuind în acest mod la obținerea unui mediu în care sexul să nu mai constituie unul dintre cadrele principale de evaluare a potențialului individual.

Bibliografie

- Basow, S. A. (1992) *Gender: Stereotypes and Roles* (ediția a III-a). Pacific Grove, CA: Brooks/Cole Publishing Company.
- Bhanot, R. și Jovanovic, J. (2005) Do Parents' Academic Gender Stereotypes Influence Whether They Intrude on Their Children's Homework. *Sex Roles: A Journal of Research*, 52 (9-10), 597-607.
- Blakemore, J. E. (2003) Children's beliefs about violating gender norms: Boys shouldn't look like girls, and girls shouldn't act like boys. *Sex Roles: A Journal of Research*, 48 (9-10), 411-419.
- Block, J. H. (1984) *Sex Role Identity and Ego Development*. San Francisco: Jossey Bass.
- Bradbard, M. R. (1985) Sex differences in adults' gifts and children's toy requests at Christmas. *Psychological Reports*, 56, 959-970.
- Brody, L. (1999) *Gender, Emotion and the Family*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Buchanan, C. M. (2003) Mothers' Generalized Beliefs About Adolescents: Links to Expectations for a Specific Child. *Journal of Early Adolescence*, 23 (1), 29-50.
- Campenni, C. E. (1999). Gender stereotyping of children's toys: A comparison of parents and nonparents. *Sex Roles: A Journal of Research*, 40 (1-2) 121-138.
- Chiru, C. și Ciupercă, C. (2000) Stereotipurile etnice și de gen la preșcolari. *Sociologie Românească*, 3-4, 133-146.
- Condry, J. și Condry, S. (1976) Sex differences: A study in the eye of the beholder. *Child Development*, 47, 812-819.
- Doyle, J. și Paludi, M. (1998) *Sex and Gender: The human experience* (4th. Ed.). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Eccles, J., Jacobs, J. E. și Harold, R. D. (1990) Gender role stereotypes, expectancy effects, and parents' socialization of gender differences. *Journal of Social Issues*, 46, 183-201.
- Edward, C. P., Knoch, L. și Kumru, A. (2001) Play patterns and gender. În Judith Worell (Ed.), *Encyclopedia of women and gender: Sex similarities and differences and the impact of society on gender* (Vol. 2, 809-815). San Diego: Academic Press.
- Fein, G., Johnson, D., Kosson, N., Stock, L. și Wasserman, L. (1975) Sex Stereotypes and Preferences in the Toy Choices of 20-Month-Old Boys and Girls. *Developmental Psychology*, 11 (4), 527-528.
- Fiske, S. T. și Stevens, L. E. (1993) What's so special about sex? Gender stereotyping and discrimination. În S. Oskamp și M. Constanzo (Eds.), *Gender issues in contemporary society* (173-196). Newbury Park, CA: Sage.
- Gregoire, N., Faure, G., Rodière, S., Rossignol, D. și Sonnèr, L. (2006) Les stéréotypes sexistes envers les professions chez les enfants de 4 ans, *UFR Psychologie*, 2, 22-31.
- Hartley, R. E. (1974) Sex-role pressures and the socialization of the male child. În Joseph H. Pleck și Jack Sawyer (Eds.), *Men and masculinity* (7-13). Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Hort, B. E., Leinbach, M. D. și Fagot, B. I. (1990) Are people's notions of maleness more stereotypically framed than their notions of femaleness? *Sex Roles*, 23 (3-4), 197-212.
- Hughes, F. și Seta, C. (2003) Gender stereotypes: children's perceptions of future compensatory behavior following violations of gender roles. *Sex Roles*, 77 (11-12), 685-691.

- Kane, E. W. (2006) "No Way My Boys Are Going to Be Like That!": Parents' Responses to Children's Gender Nonconformity, *Gender & Society*, 20(2), 149 - 176.
- Karniol, R. și Aida, A. (1997) Judging toy breakers: gender stereotypes have devious effects on children. *Sex Roles: A Journal of Research*, 36 (3-4), 195-205.
- Kimball, M. M. (2001) Gender Similarities and Differences as Feminist Contradictions. În Rhonda K. Unger (ed.), *Handbook of the Psychology of Women and Gender* (63-68), New York: Wiley.
- Lyons, J. și Serbin, L. (1986) Observer bias in scoring boys' and girls' aggression. *Sex Roles: A Journal of Research*, 14 (5-6), 301-313.
- Miller, C. L. (1987) Qualitative differences among gender stereotyped toys: Implications for cognitive and social development in boys and girls. *Sex Roles*, 16 (9-10), 473-487.
- O'Brien, M. și Huston, A. C. (1985) Development of sex-typed play in toddlers. *Developmental Psychology*, 21, 866-871.
- Pomerleau, A., Bolduc, D., Malcuit, G. și Cossette, L. (1990) Pink or blue: Environmental gender stereotypes in the first two years of life. *Sex Roles: A Journal of Research*, 22, 359-367.
- Richardson, L. (1988) *The dynamics of sex and gender: A sociological perspective* (3rd ed.). New York: Harper & Row.
- Robinson, C. C. și Morris, J. T. (1986) The gender-stereotyped nature of Christmas toys received by 36-, 48-, and 60-month-old children: A comparison between nonrequested vs. requested toys. *Sex Roles: A Journal of Research*, 15 (1-2), 21-32.
- Roopnarine, J. L. (1986) Mothers and fathers behaviours toward the toy play of their infant sons and daughters. *Sex Roles: A Journal of Research*, 14 (1-2), 59-68.
- Rubin, J., Provenzano, F. și Luria, Z. (1974) The eye of the beholder: Parents' views on sex of newborns. *American Journal of Orthopsychiatry*, 44, 512-519.
- Serbin, L. A., Powlisha, K. K. și Gulko, J. (1993) The Development of Sex Typing in Middle Childhood. Monographs of the Society for Research in *Child Development*, 58(2), 1-74.
- Shakin, M., Sternglanz, S. H. și Shakin, D. (1985) Infant clothing: Sex labeling for strangers. *Sex Roles: A Journal of Research*, 5 (9-10), 955-964.
- Sidorowicz, L. S. și Lunney, G. S. (1980) Baby X revisited. *Sex Roles*, 6 (1), 67-73.
- Smith, C. și Lloyd, B. (1978) Maternal behavior and perceived sex of infant: Revisited. *Child Development*, 49, 1263-1265.
- Snow, M. E., Maccoby, E. și Jacklin, C. N. (1983) Sex of Child Differences in Father-Child Interaction at One Year of Age. *Child Development*, 1983, 54, 227-232.
- Wood, E., Desmarais, S. și Gugula, S. (2002) The impact of parenting experience on gender stereotyped toy play of children. *Sex roles: A Journal of Research*, 61(1-2), 39-49.